

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐI IRODA:

Öllői-út 2. szám, III. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre .. 3 .

TARTALOM: A mentelmi jog. Dr. KUNCZ IGNÁZ pozsonyi jogakadémiai tanártól — Az új orosz büntető-törvényjavaslat. Dr. WLASSICS GYULA kir. alügyésztől. — A jogügyletekről. Dr. KÁRDEBŐ FERENCZ brassói ügyvédtől. — Jogirodalom: Korbuly: Magyarország Közjoga. Dr. Fésüs György által újra átdolgozott kiadás. Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakadémiai tanártól. — Törvénykezési Szemle: Bemutatóra szóló életbiztosítási kötvény. HATKY ENDRE nagyváradai ügyvédtől. — A megtámadási jogról. BUCHWALD LÁZÁR szabadkai ügyvédtől. — A fegyelmi bíráskodás köréből. — Nyílt kérdés. FERENCZY SÁNDOR váai ügyvédtől. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai. — A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság döntvényei. — Kivonat a Budapesti Közlönyből.

A mentelmi jog.

A *Nemzet* 646. számának Törvényszéki Csarnoka szerint a kir. Curia kimondá, hogy «a képviselő mentelmi jogának felfüggesztésére csak az az országgyűlés illetékes, a melynek az illető tagja, s csak arra az időre, míg az országgyűlés tartama tart.» Ennélfogva, ha valaki, kinek mentelmi jogát egy korábbi országgyűlés fölfüggesztette, az újabb országgyűlés tagjává megválasztatik, akkor a mentelem újabb fölfüggesztésének kieszközlése szükséges.

A szabadság garantiáinak ezen majdnem aggódó szigorral való alkalmazása azon dicső szavakra emlékeztet, melyekkel Bentham az angol bíróságokat elhalmozza a törvénynek lehetőleg betű szerint való alkalmazásáért. A szabadság szelleme ez — ugymond a nagy emberbarát — mely irtózáttal tölti el az angolt az u. n. «ex post facto lex» irányában.

De talán nem vétünk a szabadság szelleme ellen, ha a mentelmet illetőleg idézett curiai elvtől eltérő nézetben vagyunk.

Nem az említett magas bíróság határozata az, a mi ellen irányul jelen felszólalás, hanem azon egész divatos államjogi elmélet, a melynek e határozat kifolyását képezi s a melynek fogalomzavarára és ellenmondásaira minden alkalommal czélszerű utalni. Nem is nehéz ezt tenni; mert ezen felfogás utján milliók mennek; a baj csak az, hogy a legtöbben nem maradnak kellő következetességgel ezen uton.

Fölfüggesztendő-e a mentelem? ez tisztán politikai kérdés. Érvényes-e most is a már megtörtént fölfüggesztés? ez a formál közjog kérdése. Az első a ház, az utóbbi a bíró álláspontja. Azon érv tehát nem hozható föl a szóban forgó curiai határozat ellen, hogy a mi előbb nem volt zaklatás, az most sem az; mert politizálva bíráskodni nem szabad.

De téves a nemzetképviselőt azon divatos eszméje, mely ezen határozatnak alapul szolgál. Itt tehát formál-jogról van szó, de közjogról. Midőn a közjogot magyarázzuk, akkor a magánjogi fogalmakat és elveket töröljük le lelkünk tüköréről.

Fájdalom, a közjog még mindig hordozza a magánjogi igát. A nemzetképviselőt magánjogi értelmezése ellen minden tankönyv harcol és mégis rendszerint minden tankönyv ugyane hibába esik. Az államférfias BLUNTSCHLI a nemzetképviselőt a képviselő általános fogalma alá erőszakolja: «von Repräsentation sprechen wir überall, wo eine Person nicht für sich, sondern für eine andere Person erscheint und handelt.» Ez az a képviselő, melynek principiuma a közjogot BLUNTSCHLI szerint betölti, mert az állam csak egyesek által működhetik.

Ez utóbbi tételt senki kétségbe nem vonhatja. De a viszony, melyben az államilag működő egyesek az államilag alanyhoz (nemzethez) állanak, lényegileg kétféleképpen magyaráztatik. A legtöbben azt vélik, hogy e viszonyképviselőt a szó közönséges értelmében: az állam a passiv, a képviselt; az egyesek a cselekvők, a képviselők. E képviselőt helyébe egy másik sarkfogalom teendő: az államnak (a nemzetnek) mint erkölcsi személynek, az egész közjogot teljesen betöltő *öntevékenysége*.

Az állami hatáskörben mindent az állam maga tesz. A nemzet, mint az activ államalany, maga-magát képviseli a belügyekben. A nemzetet képviselni csak más nemzet irányában lehet. Az én gondolat- és akaratfejlődésemet senki nem képviselheti. Ép oly kevéssé a nemzetet. Az egyesek (különösen a képviselők) a nemzeti gondolkodás és akarásnak *nem képviselői, hanem organumai*.

A tudományban nincs tekintély, és így még BLUNTSCHLI neve sem szolgálhat akadályul. Van magasabb forum: mindenkiné saját logikája. Bluntschli definitiója szerint a képviselőt két személyt legalább föltételez: a képviselőt és a képviseltet. De az államban nincs két személy, hanem csak egyetlen egy: a nemzet. Az egész államot betölti a nemzetnek activ én-je. Vagy ez álláspontot elfogadjuk, vagy elmerülünk a fogalmi chaoszban.

Bluntschli legyőzött a tudomány legveszélyesebb ellensége: a szavak zsarnoksága által. A «képviselő» szavából magyarázza ki a nemzet-képviselőt lényegét. Már VERULAMI Ferencz fölemelte hatalmas szavát «a vásár e bálványoszobrai» ellen, miként ő a téves fogalmak e categoriáját a maga erős nyelvén elkeresztelte. A politika még ma is tele van ily bálványokkal. Sőt ma a természettani módszer hibás alkalmazása révén egy sereg új bálvány költözött oda.*

A képviselőt magánjogi és nyelvészeti értelmét egészen el kell feledni a közjogban. A képviselőt nem egyéb, mint a parlamentilag szervezett nemzet gondolkodásának és akaratának végső és legmagasb stadiuma. Nem egyedüli, de legmagasb és befejező stadiuma. Tehát a nemzet nem képviselt, nem pusztán néző, hanem folytonosan activ, gondolkodó és akaró alany. A parlamenti tanácskozás a nemzeti én gondolkodása. A képviselők a szó nyelvészeti értelmében nem képviselők, miként a fejem nem képvisel engem. A képviselők a nemzeti ész önműködésének organumai, ép úgy, mint minden állampolgár, csak hogy ők a legmagasb fokon.

A divatos államjogi elméletek alapján a kir. Curia nem hozhatott más határozatot, mint a melyet épen hozott. Ezen elméletek ugyanis az államjog egységes betetőzéséhez el nem jutnak; és így az országgyűlést sem foglalhatják egy magasabb egységbe. Innen az előbbi és az utóbbi országgyűlés közt egy tátongó űr. Mintha minden országgyűlés egy új államot, egy új nemzetet jelentene. Hisz a *képviseltek* ma nem egészen ugyanazok, a kik három év előtt voltak. De a *képviselt nemzet* — fogják mondani — ugyanaz. Azonban szerintök a nemzet aluszik s csak az országgyűlés activ, ez pedig nem ugyanaz, hanem másik országgyűlés. E tátongó űrt át lehet politizálni, de a bíró nem politizál.

* Mely utóbbiakat Baco «a színház bálványai» közé sorolná.

Ily elméletekben megnyugodni nem lehet. Helyes világnézet csak az, mely a világot általános egységre vezeti vissza. Mindazáltal a sokaság a két substantia (szellem és anyag) tanának hódol. Talán némelyek még hármat is elfogadnak s ha igazi rendet nem, legalább a rendnek látszatát adják világnézetöknek. De a divatos államjogi elméletekben a *politikai substantiáknak* nincs szere-száma. Azért vissza kell vezetni az államjogot egyetlen politikai substantiára: a nemzetre.

Az országgyűlések változnak, de az *activ* államalany mindig ugyanaz. (Ellenfeleinknél csak a *passiv* államalanynak azonossága marad meg.) Ha a ház egy mentelmet fölfüggesztett, a nemzet függesztette azt föl. A mit a nemzet már megengedett egy országgyűlésen, miért kérjem azt a nemzettől egy másik országgyűlésen? Minden közjog a nemzet joga. A királyság nemzeti szervezet, a parlament nemzeti szervezet. Minden közjog a folytonos nemzeti activitas szervezete. A képviselő nem azért van, hogy a nemzet tíz napig maga gyakorolván a hatalmat, aztán csak annak pusztá nézője legyen, hogyan gyakorolják azt mások ő helyette három évig. A nemzet a közjogi szervezet útján minden *activ* államéletet önmagában egyesít.

A mire nézve tehát az intézmények által hitelesített nemzeti akaratot birjuk, arra nézve nem szükséges még egyszer a nemzetet megkérdezni, hacsak az akaratváltoztatásnak alapos oka fön nem forog.

Ily ok jelen esetben fön nem foroghat. A mi egyszer a *törvényhozásilag szervezett nemzettől a bíróságilag szervezett nemzet-hez* jutott, azt ismét az előbbihez visszavinni, veszélyes dolog. A nemzet ugyan mind a ké. szervezetben ugyanaz, de a szervezet különböző és e különbség az egyetemes világ-fejlődés példája szerint keletkezett világtörténeti mű. Ha a nemzet a maga akaratát az ügyeknek bírói stadiumában változtatgatná, az mind a nemzeti, mind az egyéni szabadságot veszélybe dönthetné.*

Dr. KUNCZ IGNÁ CZ.

Az új orosz büntető-törvényjavaslat.**

A 39-ik §-ban a következő tételek foglaltatnak:

«Nem számítható be azon cselekmény, melyet a tettes előre nem láthatott vagy el nem hárihatott.

Nem számítható be a büntetéssel sujtott cselekménynek a tettes által előre nem láthatott vagy el nem hárihatott eredménye.

A cselekmény büntető jellegét képező, vagy a súlyosabb beszámítást okozó ténykörmények nem tudása a beszámítást kizárja, ezen elv azonban ott nem érvényesül, a hol az érintett körülmények nem tudása már magában büntetendő gondatlanságot képez.»

Ezen tételekben vannak kifejezve az «ignorantia facti» szabályai és az ellenállhatlan erő mentő körülményei. Az indokolás igen helyesen emeli ki azon nehézségeket, melyekkel a subjectiv és az objectiv csoport között a határvonal megvonása jár és valóban a tudomány színvonaláról szól a tény- és jogtévedés nagy problémájáról is.

A 40. §-ban kimondja a javaslat, hogy «azon cselekmény, mely valamely törvény vagy szolgálati parancs következtében hajtatott végre, nem büntetendő, ha ezen parancsot az illetékes hatóság a fenálló szabályok megtartásával adta ki és az nem vonatkozik nyilván büntetendő cselekményre.

A mi büntető-törvényünk követve a német büntető-törvényt hasonló intézkedést nem tartalmaz. Föntartotta az

ilyen esetek eldöntését az elmélet és gyakorlat számára. A francia büntető-törvénykönyv pedig ily tartalmu kijelentést tesz ugyan, de nem az általános, hanem a különös részben. A 327. §. így szól: «Il n'y a ni crime, ni délit, lorsque l'homicide, les blessures et les coups étaient ordonnés par la loi et commandés par l'autorité légitime.»

A belga büntető-törvény ezt csak nem szóról szóra ismétli, de áthelyezi azt az általános részbe. A németalföldi büntető-törvény szintén az általános részben oldja meg ezen kérdést, még pedig két szakaszban. Semmi kifogást sem lehet tenni azon rendszer ellen, mely mint a belga, hollandi törvények és orosz javaslat expressis verbis az általános részben oldják meg a kérdést. A német és magyar törvények mellett is sértetlenül fenáll az elv, de a világos és határozott kijelentés mégis hiányzik. Az orosz javaslat említett szakaszában két rendbeli intézkedés van. Az egyik vonatkozik a törvényre, a másik a szolgálati parancsra. De mind a közhivatalnok, mind a magánszemély törvényre csak akkor hivatkozhatik, ha a törvény által meghatározott jogkörben járt el és mindazon okok is fönforognak, a melyek a közbelépés törvényessége iránt kételyt nem hagynak fen.

A mi a szolgálati parancsot illeti, szintén szükséges, hogy az a hivatali tevékenység körében adassék, mert ha ezen kívül parancsol valamit a főlebbvaló, úgy az alárendelt, ha a parancs következtében teljesített cselekménye a büntető-törvénybe ütközik, nem mentheti magát a főlebbvaló parancsa iránt tartozó engedelmisséggel. Általában a szolgálati viszonyban álló alárendelt nem lehet pusztá physikai eszköz, hanem ha a parancsolt cselekmény büntető jellegének felismerésére jut, már többé nem mentheti magát azzal, hogy a cselekményt főlebbvalója rendelte. Mindez természetesen a német és magyar büntető-törvény szellemében is áll és a iudicatura a tudomány elveire támaszkodva ezen felfogás ellen nem is vét; de nem árt, ha épen nem is föltétlenül szükséges, hogy a törvény, ezen irányban is utmutatást adjon. Az orosz javaslatban különösen örvéndetes ez, mert oly absolut császárságban minő az orosz birodalom nem igen szokott kifejlődni az alsóbb közszolgálati kar önérzete és ha csak világosan nem szól a törvény a felsőbbbség iránt táplált vak engedelmisség könnyen ragadja el a hivatalnokokat a felsőbbbség büntetire irányzott törekvéseinek eszközeivé.

A *jogos védelem* tekintetében az európai törvénykönyvekben eltérő rendszerekkel találkozunk. A francia és a belga törvények csak a személyes jogok megtámadása esetében mentik a védelmet, úgy hogy jogos védelemmel nem mentheti magát az, a ki a vagyoni jogok körére nézve támadtatott meg. HÉLIE és GARRAUD is így értelmezik a francia törvényt. A német birodalmi és a magyar büntető-törvények minden személyes és vagyoni jogra kiterjesztik a jogos védelem körét és mivel a jelenleg érvényes orosz jogban is tág tere van a jogos védelemnek: a javaslat is ezen rendszerhez csatlakozott, mi természetesen csak helyeselhető. Általános elméleti alapja az orosz javaslat rendszerének az, hogy az államot támogató cselekmény az, ha a személyi és vagyonjogoknak jogtalan megtámadását az állam polgárai erőszakkal ótalmazák. Nem azon elmélethez csatlakozott tehát az orosz javaslat, mely csak a beszámítást csökkentő, mentő körülményt lát a jogos védelemben.

Az indokolás valóban szabadelvű szellemben megengedi a jogos védelmet ott is, a hol hatósági közegek jogtalan erőszakoskodással támadják meg a polgárok személyes vagy vagyoni jogkörét. A jogos védelem tanának mai állása általában igen helyesen és emelkedett szellemben van az indokolásban kifejtve. Csak az kár, hogy az orosz javaslat 41. §-a nem tartalmaz oly általános kijelentést a túllépés tekintetében, a minővel pl. a német büntető-törvény 53. §-ának harmadik bekezdésében és ennek nyomán a mi bünt.-törvényünk 7. §-ának 3. bekezdésében találkozunk. Az orosz javaslat, mely különben

* Azt mondhatná valaki, hogy a kifejtett két elmélet nem más, mint szóharcz. Erre azt felelem, hogy ha a közjog az *activ* nemzet öntevékenységre alapittatik, akkor minden állampolgárban fölébresztjük és *tettre szervezzük* a nemzetet. Ellenbenben a képviselő divatos fogalma elaltatja a polgárokból a nemzetet és az *egyént s egyéni érdeket* emeli túlsúlyra. Önként értetik, hogy állami substantia alatt nem a szervezetlen tömeget (οἱ πολλοί), hanem az államilag érvényesülő nemzeti ésszt értem.

** Az előbbi közleményeket l. a 18., 19., 21., 22., 23. és 24. számokban.